

Landskap: Småland Upptecknat av: Edith Österlund
Härad: Västbo Adress: Box 5, Hillerstorp
Socken: Kulltorp Berättat av: Emma Österlund
Uppteckningsår: 1941 Född år 1862 i Kulltorp

Spelmän.

s. 1-6.

Dansen i äldre tider.

s. 7-31.

Skriv endast på denna sida!

ACC. NR. M. 7965:7
Landskap: Småland Upptecknat av: Edrik Åsterlund
Härad: Västbo Adress: Bt 5, Källeryp
Socken: Källeryp Berättat av: Emma Åsterlund
Uppteckningsår: 1941 Född år 1862 i Källeryp

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Spelmannen.

Den bäste spelmannen
man haft på emydnerens
bestugor för tiden under
1850-60-talen var den gam-
le lappskräddaren Magnus Ahls-
son. Det fanns ingen som
kunde spela fiol eller
som såg en fiol mer än
han. Salomon Svensson, Brinn-
hytte brjude spela i slutet
av 1860-talet men det var
handklaver han frakterade.
Och han lärde sig ej spela riktigt

Skriv endast på denna sida!

annat instrument. Här
Kajus Ahlsson dog try en
man vid som har namnet
August Fristand. Han var
född i socknen, i byn
år 1850 - talet. Han var en
mycket skicklig spelman.
Han spelade även vid bil-
lps. Vid kyrkbröllops satt
han bak på brudparets
saxa bredvid kassören och
spelade på sin klarinett
de alla vackraste melo-
dier. Han spelade då man
kom ett stycke från kyrkan
tills man kom fram. I kyr-
kan spelade han ej. Han
började så åter spela då

brudföljet lämnade kyrkan
tills man kommit ett stycke
och kyrkan var i sikte. När
man kom i sikte av bröl-
lopsgården började han an-
spela tills man kom fram.

Vad det bröllops i Lagn
Österås började han spela
vid Kircheck alldeles där
en stor lücke började, som
allt sedan förnya dagar
kallats 'foklälia' (= spelliden).
Den kallas så ännu i
dag. Så spelade spelmannen
vid bröllopet mellan rätt-
na och sist vid bruddans-
en. Förstund var ett musik-
geni utan like på sin tid

och de gamla glömma aldrig att tala om honom och hans spelkonst. Han var till yrket fönstermakare. (Först spelade både klarinett och kornett.) Den gamla klockareslänkten i "Kulltorp" Jacobsson var också en spelmannsslänkt med anor från 1500-talet. Den siste klockarens son Carl-Anders Jacobsson, var en vanligt god spelman som lika gärna spelade på ungdomens dansfester som i kyrkan. Han var nog dock den friste spelmannen i orten som spelade efter noter. Ty uter hade man

aldrig mer än följande hans
tid. Denna musikalska
klockaresläkt har ej förnek-
at sig. Det finns ännu
dag riktiga musiker i
Stekens barnbarn till
den siste klockaren, som
avled 1898.

Spelmanen hade aldrig
någon bestämd lön. Han av-
lönade dem efter gotttycke
även då de spelade vid
brölloren. Var det burska vid-
ar så kanske spelmannen fick
lite extra om inte annars
så i mått med hem till
sv. familj. Brännvin fick han
så mycket han ville om han

tyckte om att dricka sådant.
Folkmännen i västersock-
nen voro på 1870 - 80-tal-
et Lorentz Tunett och Johan
Brjesson. Dessa spelade dock
blott på snylmans dans-
sällsällningar. De spelade
blott handklaver och mun-
giga. Aldrig några andra
instrument. Friskand var soc-
kenspelaren för brölloren
och ibland spelade han även
å bröllop. grannskurna
dit man ringade kornen.
Folkmännen voro all-
mänt aktade i socknen på
sin tid, både av yngre och äldre
personer. Men denna tid
är nu ett minne blott...

ACC. N.R. M. 7965:7.

Landskap: *Småland*
 Härad: *Västbo*
 Socken: *Kielesby*
 Uppteckningsår: *1949*

Upptecknat av: *Edith Åkholm*
 Adress: *Box 5, Kielesby*
 Berättat av: *Emma Åkholm*
 Född år: *1862 i Kielesby*

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Dansen i äldre tider.
 Ungdomen i äldre tider
 brukade i regel låta sig
 dansa vid tiden för kon-
 firmationen. Äldre läste
 gärna dansa först.
 Detta utav drängar och tjejer
 i gårdarna eller av sina
 äldre syskon. Men före kon-
 firmationen fingo de dock
 ej lov att besöka offent-
 liga dans tillställningar.
 Under konfirmerationstiden
 fick barnen på inga villkor

Skriv endast på denna sida!

gå till dans. Men framåt
sommaren då konfirmation
en var överstöds fick
de lov att följa med den
äldre ungdomen på dans
ansställningarna.

Den friska dans man
lärde sig dansa var 'elck'
tyg den var lättare att lära
Vedan fick man lära dansa
polska, polkett och vals

Främlingar tyckte ju
i regel att det var gott
så länge barnen var hem-
masid och ej deltog i
de äldres någon alldeles stort
brännvinet fäst i skinnar
så att säga, i äldre tider...

Hek

Det var dansandet så
vanligt att ingen tyckte
det vara märkvärdigt med
dessa folkhögskolor.

Man dansade naturligtvis
mest under sommartiden.

Vid julhelgen fick man
ej ställa till med dans.

Men heller vid påskhelgen
fick man dansa.

Om någon närbesläktad
person dog, fick man inte
gå på dans innan ett halvt
år gått till ända. Man
bröt ej gärna emot dessa
oskrivna lagar, ty de gingo
i en generation efter gene-
ration och var till i ned-

vebandet utan vidare...

Gifta personer deltog
i danserna så ofta,
och symmetiskt inte kvinnor.
Det var en vanligt sed-
an kvinnorna gift sig att
de gick till dans, ty de
kände sina hem att skita.
Men, det fanns gifta kar-
lar som gick till dans
jämt ungdomen.

Berättelsen minns från
sin barndom en gift man
som alltid var i lag med
ungdomen vid dansfäll-
ställningarna i orten. Den-
ne man var leende och
var hemmakörande i guld.

en sligskult och bar namn-
et Anders Mattson. Då
berättaren var ung är hade
det försett att det skulle
bli en lottodragning i trys-
et förskull med en affig-
ande dans. Flera barn hade
fått lov att gå utefter
och kika in på de dans-
ande. Anders Mattson var
50-årig dansade av hjärt-
ans lust alldeles som
en ung man i ungdom-
ens tid. Han dansade
'blek' allra helst och
då han dansade som bäst
lyggade han höjd från gol-
et slyg fittend samman

och föll in i dansstakten igen utan vidare. Då man dansade 'clock' kunde inte mer än ett danspar vara uppe i dansgolvet åt gången. Berättaren säger att hon aldrig sett någon dansa så bra som Anders Mattson gjorde. Och ungdomarna i synnerhet pojkarerna voro så glada åt honom att de inte på något sätt ville undvika hans sällskap vare sig vid lördagsningarna, som voro så populära på den tiden, eller vid dansfester.

Var en god människa
och mycket älskad i sin
ort på grund av sitt
barnälsklada och ungdom-
liga väsen. Som vi veta
så fick man på den tid-
en köpa och dricka så myc-
ket brännvin man ville.
Man brukade då ofta följa
brännvin med sig till dans-
platserna. Men trots detta
ville Anders Mattson sig
nykter. Han såg brännvin
aldrig berusa^{icke} vid ett
enda tillfälle, vilket var
stort sett på den tiden.
Han var därför berusad kn-
om i minnet i decennium

efter decennium. Frid över
Den gamle glädespirarens
minne. 111

Något som väckte anstöt
bland folket var om en
havande kvinna går sig
ut till dans. Lådan för-
fasade man sig för. Var
Det så att någon tvärt
emot god tron, bröt emot
dessa seder, spidde de äldre
dem ofärd och olycka.

Prästen i församlingen be-
kade aldrig dansa vare sig
vid bröllop eller andra
tillfällen. Det var g vanligt
i vår ort, som på många
andra platser.

Det vanligaste i vår bygd
var dansstillsättningar
under sommaren ute i

Det fria, i vintern i
stugor som mestadels var
obekrödda. Ljudmen fick
vanligen hyra sådant av
ägaren för en billig pen-
ning. I Kulltorps västra
del dansade man i os-
bron en bro som gick
över ett os där två tjurar
möttes vänligen. Jörarna
Kärven och Kären. Denna
dansplats gavsades ändå
in till första världskrigets
slut. Vidare dansade man
före besättarens tid i en

gammal boplatz som het-
te "Rya". Denna dansplats
övergav man dock i be-
rättens uppväxttid. I södra
delen av socknen dansade
man å samma st, vilket
senare uppkände att vara
dansplats ungefär å 1890-tal-
et. Vidare hade man en
dansplats å Öjarside å
Köfskults ägor å vilken dans-
plats man byggde dansbana
i början av 1900-talet.
Denna dansbana uppkände
att vara på längsedan
då å fabriker uppbyggda
sedan ett 15-tal år till-
baka och dansbana å

nu ett minne blott. I
norra delen av socknen
dansade man i "fläcka
bakstuga". Trästarps, här
hade ungdomen alltid sitt
sällskap vinkatid ända till
i slutet av 1880-talet. I
gamla koningshus fanns ofta
dubbelmurar en i var ända
av huset, då kallade man
den ena "storsugan", "bak-
stuga", eller "bakstuga"! Man
brukade också ha dans-
ställningar då respektive
deltagare bland flickor och
ibland pojkar bjöds på kuff
med öppn var sina gäster.
Detta i samband med dans-

en. Sådana dansstillsätt-
ningar kallade man bjord-
ningar. Dessa dansstillsätt-
ningar voro ju liksom mera
festliga än de vanliga. Det
var glickorna som ordnade
med det vare sig det var
pojken eller flickan som be-
kostade kalaset. I Västervick-
nen dansade man under vin-
tertiden i "Lilla Kasebo" en
ödestuga i Burjö socken eller
också i Norralagget en öde-
stuga i Kullbyns socken. För
helt eller rikligt sett dessa
dansplatser ligo på gränsen
till andra socknar möttes
här Kullbyns, Burjö- och Andes-

trapsbor och roade sig av
hjärtans lust särskilt som-
martiden i Osborn som
låg nära gården Låvängsd
och i dess ägor...

För riktigt dansade man
i kyrkans då man flytta-
de undan murblenn i
ett större rum och då
dansen började skulle mid-
dagen vara överstörd.
Då började brudgummen, med
att bjuda upp brudens vämas-
te kvinnliga släkting var-
 efter, bruden öppnade dansen
med brudgummens vämas-
te manliga släkting. Ägde brud-
paret nya ogifta syskon så blev

med kusinerna man öppna-
de dansen. Sedan dansade
brud och brudgum med hela
slakten samt övriga gäster.
Vid brölloren dansades
både mårniska polska,
vals och blek. Blek är den
äldsta kända dansen i
vår trakt vilken man sluta-
de dansa i början av 1890-
talet. Föräldrarna till brud-
paret brukade aldrig delta
i dansen men väl se på
och glädja sig åt de lillas
glädje. Ofta hade man beän-
nat att höja feststämning-
en med och så mycket lät-
tare gick dansen tyckte man...

Man hade ofta dans fric
i tiden i samband med
auktioner. Här auktion-
erna var tillända var
det oftast dans efteråt.

Exade av brännvinet som
alltid var tillförmåndes på
sådana platser kanske
till och med gubbarna
i mera städad ålder togo
sig en sväng om. Då hade
man även kaffepot-kaffe-
bry som man kallade det
vid dessa tillfällen. Man
fick bjuda kaffe vid ett
provishiskt kaffepot, bränn-
vin förde man med sig
lite till rummet ifrån gleser

Socknar riknades deltagare,
och man dansade ofta till
in i sena natten. Det gick
nog likt livligt till vid des-
sa tillställningar när så
många utsocknes ofta del-
tog i nykt. Det blev inte
alltid sånga, det hela kan-
ske slutade med ett tlygsnål
som blev efterräkningarna.

I forna tider avslutades
både slätter och skind med
gille. Vid slättergille fick
man alltid ett dansdran-
de kalas varefter man
dansade på bogen till mun-
gen. Det var inte alltid
man hade spelman vid

Sådana tillfällen, som
jag ha nämnt till att
höra melodien. Hög-
sticken t. cc. som var begir-
ad med vacker sångrost.

Vid skördagillen tillgick
ungefär på samma sätt.

De gamla knektarna
voro särskildt skickliga
danskonstnärer. Berättaren
minns hur han såg knektar-
na dansa år 1849 i "Härka
bakstuga". Då de övernat-
te i Tröstens gästgivar-
gård. De gamla knektarna
marscherade på den tiden
ifrån hela Västher och upp
till Skillingaryd. Berättaren

Säger att hon glömmat aldrig
hur bra de gamla
kyrktarna dansade om hon
blir aldrig så gammal.

Det fanns inga or menige
män som kunde utstå sig
med dem i danskonsten.

Hon dansade aldrig mer
än på lördags- och söndags-
kvällen i förra tiden.

Hon gick aldrig till dans
på onsdagen fast man kal-
lade den "lek-lördag"-till-
lördag, man hade ej till-
fälle att ge pyn och

drängar frist mitt i ve-
kan heller. Det var nog
att de skulle ha frist på

lördags- och söndagskvällen.
Uppbjudning till dans till-
gick ej som i senare tider.
Folket som ville dansa
med en viss flicka nämna-
de sig henne räckte ut
handen mot henne utan
ett ord. Hon lade genast
sin hand i hans och man
började dansa. För efter par
föll in undan för undan
i dansen då rummet gatr-
yta tillät det. Å Osborn
kunde aldrig mer än ett par
dansa åt gången. Han spela-
de mest på handklavi vid
dansställningarna, samt
även med menzija. Då

Det ofta, i synnerhet sommar-
tid, anlände många utbocknes
pojkar - flickorna hörde i regel
till ungdom socknen - blev an-
talet pojkar så stort att många
av dem blev hänvisade att
dansa med varandra. Flick-
orna räckte helt enkelt inte
till. Det fanns både stück-
liga och dåliga dansare men
de stückliga antalet var dock
övervägande. Ofta var det så
att när man skulle dansa
sista dansen på kvällen pojk-
arna såg sig om för att få
tag i den glicka de ville ha
skilskap med hem. Ofta kom
pojkar att riva om vem som

skulle följa den eller den
hem, kanske det hela resul-
terade i slagomål, i symme-
ket om parterna var beun-
sade. Ofta var ju så fallet.

Spelmannen var ofta en
av ortens pojkar. Man beunda
de utlärna honom på så
sätt att man samlade
upp lite slantar av de man-
lige deltagarna och överläm-
nade till spelmannen. Man
samlade ibland i en kass,
ibland då det skulle vara
lite högtidlyse samlade
man pengar i en skål. Spel-
mannen var alltid ujd
och belåten, hade kamrater-

na något beämnat fick
han sin beskärda del av
detta.

Stämman gånq dansades utan
musik, ofta var det någon
glucka som fullade dans-
melodierna, kvällen ut
och ungdomarna voro lika
glada då, blott de hade
någon som kunde sjunga
bra. Då man hade spelman
till att spela gånq man ald-
rig. Vid muralen för den
gamla tiden beträffade vid
dansställningarna, var den
långt bättre än i senare tid-
er. Ungdomen nyot av dans-
en mer som konst och dan-

sades det också på ett fält
och återmycket fält utom ett
par av osedlighet.

De äldre personerna i byg-
gen hade heller ej något sär-
skilt intet själva dansandet
och aldrig kunde det att
vara sig priset eller kom-
munalpumpen vände sig
mot dansen. I början av
1900-talet byggde man ut
dansbana i socknen, men
den dansades ej på länge in-
nan den lammades att
frifalla.

Vad som allen mest in-
verkade på dansens vara
eller icke vara, var de

Stora väckelserörelserna
på 1870-80-talet som drog
med sig en massa ungdomen
i våra bygder. Hing
ar av dessa som komma
att sälla sig till dem, satte
händerna på en fot på en
dansbana eller dansplats
m.m.

I våra byar är dans-
en alldeles bortlagd i
socknen. Det finns så många
frivilliga riktningar inom
socknen som så gott som
allmänt lagt beslag på
ungdomen, att dansen
för längesedan är som en
saga blott. Man kan ald-

erj så långt i locknen att
man bekrade begina till-
stånd av någon myndighet
att dansa. När denna tid-
punkt kom var dansens
saga all.

Men, de gamla minnas
även då man soängde
om i lek, polska mame-
ka vals och polkettor. De
minns också då man
gjorde folklekar som era-
de inte mindre den under
länga mörka vinterkvällen
då dansen och lekarna
var ungdomens enda
lyse. Det var vad som behöv-
des att lysa upp den gråa
livsvägen i yngre tider....